

DE KUNST VAN HET GEVEN

Cecilie Enger

De kunst van het geven

VERTAALD UIT HET NOORS DOOR
LUCY PIJTTERSEN

the house of books

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij een bijdrage van NORLA

Oorspronkelijke titel *Mors gaver*

© 2013 Gyldendal Norsk Forlag AS, all rights reserved

Nederlandse vertaling © 2014 Lucy Pijttersen en The House of Books,
Amsterdam

Omslagontwerp Stoltzedesign / baqup

Auteursfoto Trude Rønnestad

Typografie en zetwerk Perfect Service

ISBN 978 90 488 2076 4

ISBN 978 90 488 2077 1 (e-book)

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

www.facebook.com/thehouseofbooks

The House of Books is een imprint van Dutch Media Books bv

Voor Ola en Eirin

*Es winkt zu Fühlung fast aus allen Dingen,
aus jeder Wendung weht es her: Gedenk!
Ein Tag, an dem wir fremd vorübergingen
entschließt im künftigen sich zum Geschenk.*

– Rainer Maria Rilke

Ik was er al een tijd op voorbereid dat deze dag zou komen, maar tot nu toe had hij altijd ergens in de toekomst gelegen. Op zaterdag 13 november 2010 is het zover. Een lage, bleke zon schijnt door de bomen langs de weg en nevels hangen boven de fjord, uit de autoradio klinken opgewekte ochtendstemmen en in de houder bij de versnellingspook zit een beker koffie met een plastic deksel. Ik ben er klaar voor, voel me overdonderd en laat de gedachten door me heen gaan. Zoiets. Zoals je naar een onregelmatige knoest in een schrootjeswand kunt kijken: je staat met beide benen op de grond, maar je beweegt je ergens anders voort terwijl alles op hetzelfde moment groter en kleiner wordt.

Ik rijd langs het spoor en sla af bij het pand waar in mijn jeugd de winkel van kruidenier Nilsen zat, maar dat al jaren geleden is omgebouwd tot een wooncomplex voor immigranten. Vervolgens neem ik de eerste weg rechts en parkeer in de berm voor het hek. Stro en vergane eikenbladeren zijn bedekt met rijp, die kraakt onder mijn voeten. Nog geen sneeuw.

Ontelbare malen ben ik over het grindpad naar het huis gelopen, maar nu weet ik dat het binnenkort de laatste keer zal zijn. Voor mijn moeder is die laatste keer al geweest, maar zelf beseft ze dat niet.

Tussen het huis en de garage, met de pannen die onder het

mos zitten, staat een enorme container. Ik klop op de hoge metalen wanden, het klinkt hol. Buiten, tegen de vuilwitte muur van het huis, staat nog steeds de krakkemikkige rode DBS-damesfiets, hoewel moeder er al twee jaar niet meer op heeft gereden. Boven in het bruine boodschappenmandje, dat zoals altijd aan de bagagedrager hangt, zitten een melkkannetje en twee bordjes van het zonnebloemservies. Dat servies, met op elk bordje een afbeelding van een grote, geel met lichtbruine zonnebloem, kocht ze in de lente van 1970. Tot op het laatst dekte ze er altijd de keukentafel mee, voor elk ontbijt en elke avondmaaltijd, veertig jaar lang. Wilde moeder die bordjes soms iets anders laten zien dan de oude IKEA-tafel?

Zes maanden geleden stapte moeder in zwaar verwarde toestand bij mijn zus in de auto zonder te vragen waar ze naartoe gingen. Anne Johanne hield haar hand vast terwijl ze over het grindpad het hek door reden, op weg naar het verpleeghuis, waar voor haar een plaats was vrijgekomen. Moeder was een beetje onrustig maar keek vertederd naar Wauw-Wauw, die in haar elegante leren schoudertas zat. Wauw-Wauw had maar één oog, een platte neus en een verband om het rechterpootje. Het hondje was gemaakt van grof geweven stof, had een lichtbruine buik en bruin met zwarte oren. Ze had hem gekregen toen ze drie was, in 1938.

Bij het betreden van het stoepje laat ik mijn hand over de zwartgeverfde smeedijzeren leuning glijden. Met mijn andere hand pak ik de bruine sleutel die aan mijn sleutelbos hangt en die ik al heb sinds mijn elfde, toen mijn moeder op de administratie van een lagere school ging werken. Dat was in 1974, het jaar voor het Jaar van de Vrouw, toen ze in het gemeentebe-

stuur werd gekozen. Toen kocht ze ook die rode fiets, om naar het gemeentehuis en de school te gaan en om allerlei folders te kunnen rondbrengen over zaken waar ze zich druk om maakte. Tegen de sluiting van de winkel om de hoek, tegen gevaarlijke schoolwegen, tegen cijfers op school, tegen het indammen van een waterval en tegen de sloop van een jeugdhonk. Meestal waren de folders ergens tegen, niet voor. Een keer fietste ik met haar op, op mijn blauwe Diamant Kombi-fiets, toen een man heel langzaam naast ons kwam rijden, het autoraampje naar beneden draaide en riep: 'U bent ook echt een tegenvrouw, mevrouw Enger!'

Toen lachte ze en liet het gebogen stuur met een hand los om te zwaaien.

Het slot in de deur is nog altijd hetzelfde, net als het bordje waarop de namen van mijn beide ouders staan. Zelfs vandaag, zevenentwintig jaar na hun scheiding, zijn hun voornamen op het koperen plaatje nog in elkaar gevlochten. Op een ochtend in augustus 1984 verfde ze de deur korenbloemblauw, beige en groen, een kopie van de deur van de al lang geleden gestorven Deens-Duitse schilder Emil Nolde. Sindsdien zit er een klein stipje groen boven de R van haar naam, Ruth. Dat wilde ze zo.

Het huis werd altijd Høn genoemd, omdat het daar lag, in Høn. Af en toe zeiden we nummer zes, maar alleen moeder had het een enkele keer over Eiketun, zoals het huis officieel heette. Soms stond ze aan die kant van het perceel die we het Bos noemden, en dan spreidde ze haar armen theatraal, net als Julie Andrews in *The Sound of Music*, en zei met een overdreven zucht: 'Eiketun!'

Mijn broer en zus hebben net zomin als ik geld of zin om het over te nemen. Høn is vervallen na vele jaren van verwaarlozing en moet grondig worden opgeknapt. Bovendien wonen we elders, we hebben zelf een huis of een appartement en onze kinderen kunnen of willen hier niet wonen.

Maar dat vreemden het zullen overnemen? Dat zij de blauwe deur opendoen zonder ook maar enig benul te hebben van Emil Nolde? Zonder te weten dat de geheime club bijeenkwam op mijn kamer in een kast die je niet kon zien omdat de deur was behangen? Zonder te weten dat de donkere plekken op de vloer in de eetkamer afkomstig zijn van Pontus, onze hond, die op zijn oude dag een beroerte kreeg en dacht dat de schuifdeur een boom was waartegen hij kon plassen?

Aan de andere kant, zou het niet fijn zijn om je voor te stellen dat er een nieuw, jong gezin gaat wonen? Dat nieuwe kinderen er een boomhut zullen maken en hun eigen geheime clubs zullen hebben? Ooit, een leven geleden, trokken mijn ouders erin, jong en zonder weet te hebben van andermans herinneringen binnen diezelfde muren.

Instinctief druk ik met mijn heup tegen het linkerdeel van de dubbele deur, om hem daarna aan de kruk een beetje op te tillen terwijl ik de sleutel omdraai. Ik doe open en herken op hetzelfde moment de geur. Nooit eerder heb ik die zo duidelijk geroken, die karakteristieke en herkenbare geur. Het sterkst in het halletje. Ik weet dat die na een paar seconden zal verdwijnen, dat hij verwaait en oplost terwijl ik mijn laarsjes uittrek, en weg zal zijn wanneer ik de gang in loop om mijn jas aan een knaapje onder de hoedenplank op te hangen. Maar nu, terwijl ik nog bezig ben de deur achter me dicht te doen, probeer ik

hem te vangen. Het is niet één geur. Niet vies of zoet, niet van natte kleren, groene zeep of vers brood, maar de duidelijke geur van je jeugd, waarover je nooit nadenkt als je thuiskomt van school, of van een feest, van een pokeravondje ergens op zolder, of van de eerste kus achter de garage, van de angst om alleen naar huis te gaan of bij het schrikbeeld dat iedereen is vertrokken en je in een leeg huis achterblijft.

Het is een herkenbare geur, die nu misschien wel extra sterk is omdat ik hem wellicht nooit meer zal ruiken.

Moeder weet nu niets meer van Høn en wanneer ik bij haar op bezoek ben, praat ik nooit over het huis, om haar te sparen. Elke keer dat we een rondje lopen om het verpleeghuis, zoals het zo omzichtig wordt genoemd, en bij de ingang komen, blijft ze staan en zegt: 'Gaan we hiernaartoe? Hier ben ik nog nooit geweest.' Dan pakt ze mijn arm vast en zegt: 'Zullen we eens kijken wat ons binnen te wachten staat?'

Denkt ze aan niets anders dan aan wat ze ziet, ruikt en hoort? Bestaat het huis niet meer? Als ze nu naar de blauwe deur zou kijken, naar de rijp op de grond en de ijsbloemen aan de binnenkant van de ramen, zou ze dan niet meer weten dat een groot deel van haar leven zich achter die muren heeft afgespeeld? Met heftige discussies, liefde, wanhoop en die enorme betrokkenheid van haar?

Af en toe besta ook ik niet voor haar. Als haar dochter duik ik soms op in haar bewustzijn, maar ik verdwijn ook weer. Steeds vaker ben ik voor haar een willekeurig iemand.

Ik stap naar binnen en ga in de keuken zitten. Daar staat haar radio, op tafel. En buiten staat het voederhuisje voor de vogels. En al die foto's en tekeningen van kinderen en kleinkinderen

naast het ronde fonteintje, en de verjaardagskalender van fin-
neer, die ik een keer voor haar heb gemaakt.

In het daaropvolgende uur komen mijn oudere broer en mijn jongere zus, nieuwe en oude schoonzussen en zwagers, volwassen nichten, mijn kinderen en hun vader. Ook mijn vader komt. Hij is eenentachtig en haar bewindvoerder, na vele tientallen jaren waarin zij 'op eigen benen wilde staan'. Dat ze zijn gescheiden weet ze allang niet meer en mijn vader vindt het prima om als haar echtgenoot bij haar langs te gaan. Eén keer per week.

Enkele spullen en meubels hebben we van tevoren al verdeeld. Nu sorteren we de rest op basis van wensen, behoeften of afiniteit. De voorname kantoorstoel van opa, de fotoalbums, de talloze schilderijen en beelden. Zilvergoed, oude lp's (Pat Boone vinden we terug in de hoes van *Leve Patagonia* van Ketil Bjørnstad), het Engelse servies dat we alleen met kerst gebruikten, stoere borrelglazen, versleten kleedjes. Alles wat ze heeft gespaard en verzameld, gekregen en gekocht. Allemaal voorwerpen met een naam en een geschiedenis. We trekken lootjes, mijmeren, huilen, ruimen op, kibbelen en lachen, pakken dozen in voor organisaties en gooien dingen in de container. We gooien veel weg.

Ik zeg: 'Die leeslamp kunnen we toch niet wegdoen, die heeft altijd bij haar stoel gestaan. En die boekenkast dan, waarin alles stond wat ze heeft gelezen? Die emailen pan kan echt niet weg, ik proef gewoon weer de smaak van gebakken vis en geraspte worteltjes.'

En elke keer zegt mijn zus: 'Wat fijn dat je die wilt hebben. Toe maar, neem mee. Hartstikke goed!'

Maar ik wil die spullen helemaal niet hebben, ik wil alleen maar dat ze niet verdwijnen, ik wil niet dat ze het huis verlaten.

In een la die zich nog bevindt in wat ooit mijn kamer was, tref ik een blauw stoffen zakje aan dat ik lang geleden tijdens handwerkles heb gemaakt, met daarin een stuk of twaalf knikkers. Het waren in mijn ogen zeldzame exemplaren die ik niet wilde kwijtraken. Ik stop het zakje in mijn jaszak.

We maken haar laden open en halen de kasten leeg. Ooit had alles betekenis, het herinnerde moeder aan voor mij onbekende gebeurtenissen, het diende allemaal ergens voor. Het is net alsof ik persoonlijke brieven lees. Ik trek een keukenla open en haal er een hartvormig steekvormpje uit voor koekjes, een foto van moeder met twee vriendinnen op vakantie in Engeland, een lucifersdoosje versierd met kleine, gele schelpjes, een kurkentrekker en een door een kind gemaakt keramieken schaalpje waarin sleutels liggen. Een blauwe miniatuurneushoorn.

Ik ontferm me over de neushoorn en gooi de rest weg. Alsof ik bladzijden uit een dagboek scheur.

Er wordt hier meer dan één leven verdeeld of weggegooid. In de kasten op de eerste verdieping vinden we koffers vol met wijnglazen en een visservies van moeders tante Kaja, zorgvuldig verpakt in krantenpapier uit 1981, we vinden fotonegatieven en litho's en ook nog een glas-in-loodraam dat uit oma's ouderlijk huis stamt. Twee vlaggen die tevergeefs op reparatie hebben gewacht, strijkplaatjes en de speciale tafelkleden voor Kerstmis, die goed beschermd in plastic zijn verpakt. En wanten en sjaals die al twintig jaar niet meer uit de mottenballen zijn gehaald.

Na flink wat uren is de container vol. Propvol, met bovenin

een kast met een kapotte deur, moeders bed dat niemand wil hebben, een blauwe keukenstoel uit de jaren zestig die in de kelder stond, een rode en een blauwe rol linoleum van de opknapbeurt van 1970, ongebruikte kurktegels van toen we een nieuwe keukenvloer kregen, een kapotte kruiwagen en oude ski's.

Nog één keer wil ik de nacht in Høn doorbrengen. De laatste keer is al weer jaren geleden, omdat ik op een afstand van maar twintig minuten rijden woon.

Ik loop door het lege huis, kamer in, kamer uit. Is het nog wel Høn nu er niets meer staat? Zal het nu gemakkelijker zijn om het huis aan vreemden over te dragen? Tegen elven kruip ik mijn smalle, ingebouwde kinderbed in.

Alle ansichtkaarten met spreuken van het type 'Als niets gaat zoals je had verwacht, is het een goede dag' zijn van de wand gehaald; posters met verbleekte helden en boeken van de middelbare school zitten in dozen, net als de ronde en ooit hypermoderne Philips-platenspeler. Mijn dagboeken en fotoalbum had ik lang geleden al meegenomen, toen ik het huis uit ging. Nu is de schuine wand naakt, al kun je nog zien waar de punaises zaten. Vroeger hing daar een lichte, zomerse prent van Carl Larsson, die werd opgevolgd door een schrijlings op een motor zittende Suzi Quatro, tot zij op haar beurt weer moest wijken voor Jezus, of was het nu Che Guevara, of misschien Pete Duel van *Alias Smith and Jones*?

Het is koud in huis, de wind kraakt in het houtwerk en af en toe tikt er een leiding. Afgezien daarvan is het volkomen stil. Alsof het kerstavond is, de heilige nacht. Maar de hemel is wit, er zijn geen sterren.

's Nachts is er terwijl ik sliep een dik pak sneeuw gevallen. In een paar uur is alles wit geworden. Maar er schijnt geen felle winterzon, het doet niet pijn aan de ogen. De sneeuw is bleek, stil en zonder sporen, alsof de zon nog moet opkomen. De herfst heeft plaatsgemaakt voor de winter. Ik heb het koud, ook al heb ik met mijn kleren aan onder een deken geslapen.

Ik ga naar beneden, naar moeders slaapkamer. Het behang dat ze jaren geleden met een vriendin lichtgroen heeft geverfd, bobbelt; het vertoont spijkergaten, rafels van weggetrokken stukken tape en de contouren van een weggehaalde boekenkast. Afdrukken van het eenpersoonsbed zitten nog in de vloer. Toen mijn vader was vertrokken heeft ze de vloer geschuurd. Het galmt er door de leegte. Ik ga bij het raam staan, zoals zij vermoedelijk elke ochtend na haar gymnastiekoefeningen deed.

Toen ze ziek werd wilde ze er niet over praten, maar ze zal toch hebben gedacht dat er iets vreemds aan de hand was met haar bestaan, omdat iedereen uit haar omgeving was vertrokken, hoewel ze er geen idee van had wie 'iedereen uit haar omgeving' was.

Misschien dacht ze dat ze binnenkort wel van hen zou horen. Maar dat gebeurde niet en niemand kwam langs, ook al stond ze te wachten. Er kwam niemand, ook al was het al... Op haar horloge was het vier uur. En op de klok in de keuken. Ze wist dat iemand haar om vier uur zou komen halen, want op een vel papier had ze geschreven: 'Ze halen me om vier uur op. Verjaardag. Niet vergeten Cecilie ernaar te vragen.' En een eindje omlaag op het vel: 'Ik heb het Cecilie gevraagd. Rok en bloes aantrekken.' Rok en bloes. Die droeg ze inderdaad. Een

mooie lichtbruine rok, misschien wel een nieuwe, en een groene bloes. Maar er kwam niemand. In de tuin sneeuwde het, maar niemand reed het tuinpad op en niemand belde aan. Misschien herinnerde ze zich toen dat ze naar buiten moest, omdat ze om vier uur ergens moest zijn. Die wetenschap vervulde haar met afschuw, want ze kwam nooit te laat, dat was niets voor haar. Hoewel ze wakker was, beleefde ze een nachtmerrie, en het enige wat ze begreep was dat ze moest bellen.

‘Waarom neem je de telefoon niet op? Ik sta hier te wachten. Het is al tien over vier.’

‘Het is nacht, mam. Het is tien over vier ’s nachts.’

‘Ik heb opgeschreven dat je me om vier uur komt halen. Ik heb een rok en een bloes aan. En ik heb een cadeau. Natuurlijk heb ik een cadeau gekocht. Ik sta al een hele tijd klaar.’

‘Dat is pas zondag, mam. Nu is het midden in de nacht, donderdagnacht. Je hebt al twaalf, dertien keer gebeld. Je maakt het hele huis nog wakker.’

Maakte zij het hele huis wakker? Ze hoorde niets, ze was alleen, ze wist niet eens waar haar zus was.

Wat een alles verterende angst.

Ik draai me om en zie tegen de wand een la staan. Die zat in het bureau dat we hebben weggegooid. De la zit vol papieren. Ik haal er een paar uit: haar toelatingsexamen uit 1952 en een doktersverklaring over rugklachten. Liedjes voor jubilea, belijdenissen en bruiloften, en een poëziealbum met daarop de jaartallen 1942-1948. ‘Als je oud bent en niemand je meer wil, kun je nog schuilen in de duiventil’.

En een stapeltje losse kladjes, bij elkaar gehouden door een grote paperclip. Ik ga op de vloer zitten en blader de vellen

door. Kolommen, namen, voorwerpen. Het zijn lijsten met kerstcadeaus, in chronologische volgorde. De eerste lijst is uit 1963, mijn geboortjaar. De laatste is uit 2003. Namen die ik direct herken, van neven en nichten, tantes en ooms. Andere die slechts vage herinneringen zijn aan witte knoetjes in de nek, donkere kleren en opvallende snorren. Ik moet opeens weer denken aan mensen die ik was vergeten: mevrouw Hansen, die ons huis in het begin van de jaren zeventig schoonmaakte en mij liet meehelpen terwijl ze me sterke verhalen vertelde. Die extreem freaky jonge mensen die naast ons woonden en naar kruiden en zweet stonken, 's zomers naakt rondliepen en boeken lazen waar ze met moeder over wilden discussiëren. En moeders vriendinnen met al die malle roepnamen.

Elk vel begint met een kolom waarin wel een stuk of veertig namen staan; dat zijn de mensen aan wie mijn ouders een kerstcadeau gaven. De volgende kolom draagt de naam van mijn broer Elling en de daaropvolgende de mijne. In die kolommen staat wat wij aan bepaalde familieleden gaven. Toen mijn zus Anne Johanne werd geboren kreeg ook zij een kolom. Op de achterkant staat genoteerd wat mijn ouders kregen en van wie, en wat wij als kinderen kregen, tot ons achttiende jaar.

Alle kerstcadeaus heeft ze opgeschreven. Ze heeft erover nagedacht, een beslissing genomen, gekocht, gemaakt, geërfd. Gewenst en gekregen. In totaal moet het om enkele duizenden cadeaus gaan. Ik blijf een hele tijd naar de losse vellen kijken. In 1965 kreeg moeder van haar tante Kaja een geborduurde kerstloper, terwijl ik, nog geen twee jaar oud, een poppenserviesje kreeg. In 1974 gaf moeder de roman *Ontij* van Knut Faldbakken aan haar zus, terwijl haar zus haar het boek *De toekomst in onze handen* van Erik Dammann gaf.

Opeens herinner ik me weer dat de cadeaus, gekocht of zelfgemaakt, getekend of getimmerd, klaarlagen op de tafel in de woonkamer om in kerstpapier te worden verpakt en van kaartjes te worden voorzien met daarop de aanduiding 'Voor X, van Y'. Ik herinner me hoe het was om ze aan te raken, de contouren te voelen van gladde of ruwe oppervlakken, de flapteksten van boeken te lezen en de hoezen van lp's te bekijken.

Ik denk: wat is het verschil tussen de dingen die we vol blijdschap ontvangen en de geschenken die we als een last ervaren? Ik weet nog dat ik een keer een mooie glazen vaas kreeg van iemand die ik niet mocht. De onbehaaglijke gedachte dat ik hem nu iets moois schuldig was, kwelde me. Dat ik het cadeau gewoon kon negeren, kwam niet eens bij me op.

Voelde moeder zich verplicht om zoveel kerstcadeaus te geven of wilde ze degene zijn die aan iedereen dacht?

Op de veertig dunne kladblaadjes staan maar weinig identieke voorwerpen. Iedere ontvanger kon het cadeau uitpakken en denken dat het speciaal voor hem of haar was bedoeld. Een zelfgebreide spencer van restjes blauwe en witte wol, de kleuren van Manchester City, de favoriete voetbalclub van haar zoon. Ging de spencer deel uitmaken van zijn persoonlijke geschiedenis of werd die weggegooid en vergeten?

Sommige cadeaus op de lijst zijn erfstukken van oudere familieleden van moeder.

Ze nam de tijd voor de voorbereidingen en had altijd een reden om een bepaald cadeau aan de ontvanger te schenken.

Dit krijg je omdat ik van je hou; mijn ouders kochten het in de jaren twintig op hun huwelijksreis in Italië. Dit geef ik je omdat je mijn dochter bent en het is afkomstig van Johannes, de broer van mijn oma, die zich er in de Californische goud-

mijnen voor heeft afgebeeld. Omdat ik het in een schattige tweedehandswinkel heb gekocht, omdat ik het zelf als kind heb gelezen en het nooit ben vergeten. Dit is voor jou zodat anderen je erom zullen benijden. Ik geef je dit omdat het een erfstuk is en ik niet wil dat het uit de familie verdwijnt. Je krijgt het omdat ik het zelf nooit heb gebruikt en jij zei dat je er graag een zou willen hebben. Dit erfstuk geef ik je omdat mijn moeder is overleden en ik nog weet hoe mooi je het vond.

Het is ijskoud geworden in huis. De radiatoren staan maar een klein beetje open. Buiten sneeuwt het nog steeds. In 1977 – ik kijk weer op een lijst – kreeg ik nieuwe ski's, van glasfiber, blauw met oranje. Het tijdperk van de houten ski's was ten einde.

Ik mis de tijd van de houten ski's niet en de loodzware ski-schoenen evenmin. Waarom dan toch dat gevoel van gemis? Omdat het met afwezigheid te maken heeft? Met alles wat ik ben vergeten?

Gemis heeft misschien niet alleen met herinneringen te maken, die zomaar kunnen opduiken als je een voorwerp of een film ziet, een deel van een liedje hoort of iets ruikt. Misschien, denk ik, is het gemis er voortdurend. Herhaalde moeder daarom alle uitdrukkingen uit haar jeugd? En vertelde ze daarom die verhalen over haar ouders? Was dat de reden dat ze alle cadeaus opschreef? En dat ze niets weggooide? Of is de verklaring zo simpel dat ze niet twee jaar achter elkaar hetzelfde wilde geven?

Hoe moet ik gemis omschrijven? Het gemis van Høn met al het stemgedruis en de sleutelbloemen in een tinnen beker op de tafel in de turquoise eetkamer, met fietsen op de oprit en

moeder die zucht omdat het zonlicht zo mooi op de vloer valt.

Een tijd die ik zelf, gisteren, door de blauwe deur heb weggedragen.

Ik trek de deur dicht en sluit af.

Het witte ledikant van moeder ligt duidelijk zichtbaar boven in de container. De sneeuw heeft zich als kleine topjes op de sierknoppen gevlijd.

Ik weet nog dat ik in de deuropening stond wanneer ik een nachtmerrie had gehad. Roerloos, tot ze wakker werd en fluisterde: 'Kom maar in bed.' In die tijd waren het nog twee bedden die tegen elkaar aan geschoven stonden, ik lag op de harde plank in het midden. Heeft ze vaders bed soms weggedaan toen hij vertrok, in het begin van de jaren tachtig? Of heeft ze het gededemonteerd, naar de kelder gebracht en gewacht op een gelegenheid om het weer naar boven te brengen?

Zo veel dingen die je niet weet van je ouders.

Iemand heeft een net over de container gespannen, zodat er niets uit kan vallen of weg kan waaien.

Achterwaarts loop ik het pad af. Het rode grind is bedekt met sneeuw. Wanneer ik in mijn auto stap, zie ik dat het net lijkt alsof er zojuist iemand is aangekomen en naar binnen is gegaan.